

χρίεται δι' ούσιας ἀδιαχωρήτου. Ἐπροτάθησαν πολλὰ μέθοδοι, ἡ ἀπλουστάτη ὅμως καὶ εὐθηνοτάτη καὶ ἐν χρήσει ἤδη καὶ ὅλην τὴν Εὐρώπην εἶναι ἡ ἐμβάπτισις τοῦ ὡοῦ ἐντός πυκνῆς διαλύσεως τιτάνου· διὰ τῆς μεθόδου ταύτης, κατὰ τὸν Parkes, τὸ λεύκωμα καθίσταται ὑδαρέστερον. Μόνον κακὸν αὐτῆς εἶναι ἡ ἰδιόζουσα τῷ τιτάνῳ ὁσμὴ, ἣν παρέχει τὸ διὰ ταύτης διατηρηθὲν ὡόν· πρὸς τοῦτο ὅμως ἀρωγὸς ἔρχεται ἡ τὰ πάντα καταβάλλουσα συνήθεια.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ *

Ἡ Μήτηρ καὶ τὸ δωμάτιον τῶν παιδῶν

Τιμῆς ἄξιός εἶνε ὁ ἐπιστήμων, ὁ ἐξευρὼν τοὺς νόμους τῆς φύσεως, ὁ ἐξετάσας τὴν ζωὴν τῶν ζώων καὶ τὴν αὖξιν τῶν φυτῶν, ὁ ἐξερευνήσας ἑκάς πορείας τῶν κόσμων καὶ προαναγγείλας τὴν ἐπάνοδον ἀφανισθέντων ἐκ τῆς ἡμετέρας ὥρας ἀστέρων. Βραβεῖον δὲ ἄξιός ὁ τεχνίτης, ὅστις σμίλῃν καὶ γραφίδα φέρει καὶ ἀπὸ τῶν εἰκόνων αὐτοῦ χαίρουσι χιλιάδες ἀνθρώπων, ὅστις διὰ τῆς δυνάμεως τῶν τόνων τέρπει τὰς ψυχὰς, ἢ διὰ τῶν λέξεων ἀνυψοῖ καὶ ἐνθουσιᾷ. Ἀλλὰ τοῦ πολυτίμου καὶ λαμπροῦ στεφάνου ἄξιοι εἶνε μόνον οἱ ἥρωες τῆς ἀνθρωπότητος, οἵτινες ἀνύψωσαν καὶ ἐβελτίωσαν τοὺς ἀδελφούς των, ἄνδρες οἷος ὁ Πυθαγόρας καὶ Σωκράτης, καὶ προφῆται οἷος ὁ βαπτιστὴς Ἰωάννης, οἱ ἱερεῖς τῆς ἀρετῆς.

Ὅταν δὲ ἀμιλῶμεν περὶ τῶν εὐεργετῶν τῆς ἀνθρωπότητος, ὥς μὴ λησμονῶμεν τὴν μητέρα, ἥτις ἄνευ ἀξιώσεων καὶ μετὰ μετριότητος διατρίβει ἐν τῷ κύκλῳ τῶν παιδῶν τῆς καὶ θέτει τὰ θεμέλια παντός ἀγαθοῦ καὶ ὡραίου, παντός μέλλοντος σπουδαίου ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν ἀγαπητῶν τῆς. Καὶ ταύτη πρὸς τοῦτοις ὥς ἀποδοθῇ ὁ στέφανος προθύμως καὶ εὐχαρίστως, διότι ὄντως εἶνε ἄξιον αὐτοῦ.

Ἡ γυνὴ παρὰ τὸν ἐκυτῆς ἄνδρα, ἂν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν ἀμφοτέρων ἐκλάμπει ἡ εὐτυχία, εἶνε ὡραιότατη εἰκὼν· εἶνε τερπνὴν καὶ παραμυθητικὸν τὸ νὰ βλέπῃ τις τὴν ἐργαζομένην οἰκοδόσποιον πῶς διοικεῖ τὰ εἰς τὴν φύλαξίν τῆς ἐμπιστευθέντα, ἵνα τὰ πάντα εὐαρέστως καὶ καλῶς ἔχωσιν· ἀλλὰ ἡ ἀγαπῶσα μήτηρ περιβεβλημένη ὑπὸ τῶν τέκνων τῆς, παίζουσα καὶ εὐφραίνουσα, διδάσκουσα καὶ παρκινουσα, εὐδαιμονοῦσα καὶ εὐδαιμονίζουσα, εἰνέ τι ἀξιόσεόαπτον, εἶνε τὸ ὡραιότατον ὅ,τι ὁ ἀνθρώπινος ὀφθαλμὸς δύναται νὰ εἶδῃ.

Πολυειδεῖς εἶνε αἱ σχέσεις, ἐν αἷς ἡ γυνὴ εὐρίσκεται ἐν τῷ βίῳ· εἶνε θυγάτηρ καὶ ἀδελφὴ, ἔχει νὰ ἐκτελέσῃ καθήκοντα τέκνου καὶ δὲν δύναται νὰ

* Ἐκ τοῦ Βιβλίου τῶν γονέων τοῦ διδάκτορος Karl Orpel ὅπερ μεταγράψας ἀνέβλεψεν καὶ αὐτὸς ὁ κ. Χερίας Παύλος καθηγητὴς τοῦ Λ' γυμνασίου.

λησμονήτη ὅ,τι ἀπαιτεῖ ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη· εἶνε συγγενῆς, φίλη, γείτων, ὀφείλει λόγῳ καὶ ἔργῳ νὰ βοηθῇ ἄλλους, ἐνταῦθα νὰ παρηγορῇ, ἐκεῖ νὰ βοηθῇ, περὶτέρῳ νὰ συμμετέχη τῆς χαρᾶς· ὀφείλει πιστὴ νὰ παρίσταται τῷ ἀνδρὶ, αὐτῷ — ὅστις ἐν τῷ τραχεῖ βίῳ ἀγωνίζεται, παλαίει πρὸς τὰς τῶν ὑποθέσεων δυσχερείας, ἵνα προσφέρῃ εἰς τοὺς ἐν τῇ οἰκίᾳ του ὅ,τι τὴν ὑπαρξίν καθιστᾷ εὐκολωτέραν καὶ ὥρασιότεραν, ὅστις ἀναγκάζεται νὰ ἀντιτάσσεται εἰς τὰς καταιγίδας, καὶ νὰ παρέχῃ τὸ μέτωπον εἰς τὰς θυέλλας — νὰ παρέχῃ τὴν οἰκίαν φιλικὴν καὶ ἀγαπητὴν, νὰ ἀντακουφίσῃ τὰς φροντίδας, νὰ καθιστᾷ αὐτὴς εὐφρόσυνον τὴν καρδίαν. Οἱ διδάσκαλοι πολλάκις ὀνομάζονται «οἱ μορφωταὶ τῆς ἐπορχομένης γενεᾶς», καὶ ὅστις αὐτῶν ἀποβλέπει πρὸς τὸ ἰδεῶδες τοῦ ἀξιωματός του καὶ δὲν δαπανᾷ μόνον τὰς ὠρισμένας ὥρας ὅπως ὁ μισθοφόρος, εἶνε ἄξιος βεβαίως μεγίστου σεβασμοῦ καὶ πλείονος τῆς συνήθους ἀνταμοιβῆς. Ἀλλὰ τὸν θεμέλιον λίθον παντός ὥραίου, ἀγαθοῦ καὶ εὐγενοῦς θέτει ἡ μήτηρ ἐν τῇ τῶν παιδῶν καρδίᾳ· καὶ ἡ μήτηρ ὀφείλει νὰ θέτῃ. Αὕτη ὀφείλει νὰ διαφωτίζῃ τὴν αἴσθησιν τοῦ παιδός, νὰ διδάσκῃ τὸ παιδίον νὰ βλέπῃ, νὰ ἀκούῃ καὶ νὰ ὁμιλῇ, πρέπει νὰ διαπλάσῃ τὴν καρδίαν του πραεῖαν καὶ μαλακὴν, νὰ ἐθίσῃ τὸν μικρὸν τῆς γῆς τοῦτον πολίτην εἰς ὠφέλιμον δραστηριότητα, νὰ ὁδηγῇ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου· αὕτη ὀφείλει νὰ διευθύνῃ τὸ τέκνον εἰς τὴν νέαν ζωὴν.

Ἀναμφιβόλως τοῦτο εἶνε ὑψηλόν, σπουδαία κλήσις, καὶ διὰ φωνῆς σάλπιγγος ἐπεθύμουν νὰ ἐξεγείρω τοὺς μήπω ταύτην ἀναγνωρίσαντας, καὶ διὰ γλώσσης ἀγγέλου νὰ ὁμιλήσω εἰς τὴν καρδίαν των «Ὑμεῖς ἐστε, οἵτινες δύνασθε νὰ κατορθώσητε τὴν βελτίωσιν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς! ἐξ ὑμῶν ἐξαρτᾶται κυρίως ἡ εὐδαιμονία καὶ ἡ δυστυχία, ἡ τύχη καὶ σωτηρία, ἡ ἠθικὴ καὶ ἀρετὴ τῶν ἐπομένων γενεῶν. Πρὸ πάντων ἐν ἡμῖν κεῖται τὸ νὰ κατορθώσητε, ὥστε ἡ γῆ νὰ γείνη οὐρανός.

Ποίαν δὲ ὄντως ὄψιν παρέχει ἡ ἐκπλήρωσις τῆς ὑψηλῆς ταύτης κλήσεως τῆς μητρὸς;

Ὑπάρχουσι κατὰ πρῶτον γυναῖκες, αἵτινες πορίζονται τὸν ἄρτον μετὰ ἐπιπόνου ἐργασίας ἐκτὸς τοῦ οἴκου· αἱ τιαυταὶ δὲν δύνανται νὰ ἀναθρέψωσι τὰ τέκνα των, διότι εἶνε ἡναγκασμέναι νὰ δαπανῶσι τὸν χρόνον καὶ τὰς δυνάμεις των εἰς τὴν διατήρησιν τῆς φυσικῆς ὑπάρξεως. Ἐνταῦθα πᾶσα μορφὴ θὰ ᾔτο ἄδικος, πᾶσα συμβουλὴ περιττὴ, πᾶσα παρόντρυνσις γελοία· ἡ χήρα, ἀναγκάζεται νὰ κερδήσῃ τὸν ἄρτον τῆς διὰ πλύσεως, καθαρίσεως καὶ τῶν τοιούτων, δὲν δύναται νὰ εἴπῃ «θὰ μένω ἐν τῇ οἰκίᾳ μου ἵνα ἀναθρέψω τὸ παιδίον μου καλῶς», διότι σπουδαιότερον καὶ ἀναγκαιότερον τῆς ἀνατροφῆς εἶνε τὸ νὰ ἔχῃ τὸ παιδίον νὰ φάγῃ καὶ τὸν χειμῶνα θερμὸν δωμάτιον καὶ ἔνδυμα. Ἐνταῦθα ἀνάγκη οἱ πλοῦσιοι, αἱ εὐτυχέστεραι ἀδελφαὶ νὰ προσέλθωσιν ἀρωγοί, νὰ κατασκευάσωσι νηπιαγωγεῖα καὶ ἄλλα ὅμοια εὐεργετικὰ καταστήματα, ὅπως ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τῆς δυστυχοῦς μητρὸς τὴν περὶ τῶν

ἐπιτηδεύειν τοῖς τέκνοις τῶν φροντίδων. Καὶ ἂν ἡ ἐπικουρία αὕτη πολὺ ἀπομικρύνηται τοῦ τελείου, εἴνε ὅμως πολλῶ καλλιτέρα ἢ ὅσον θὰ ἦτο ἡ τύχη τῆς μητρὸς καὶ τοῦ παιδὸς ἄνευ ταύτης.

Δὲν δύναται ἱκανῶς νὰ παρασταθῇ εἴςτις ἀδυνατεῖ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ ἀριστον, ὡς εὐχαριστῆται μὲ τὸ καλόν, καὶ εἴςτις ὑπολείπεται καὶ τούτου, ὡς ἐπιδιώξῃ τὸ μέτριον! Ὡς ἔν τῇ ἀνατροφῇ εἴνε ἐν ἰδιαιτέροις περιστάσεσι ἀδύνατον τὸ πολὺ, ὅπερ κυρίως εἴνε τὸ ἀναγκαῖον· δὲν δύναται τις νὰ ἀπαιτήσῃ ἵνα ἀναβῶσι πάντες τὴν ὑψίστην βαθμίδαν τῆς κλίμακος, διότι δὲν εἴνε δυνατόν· ἀλλὰ ἐκεῖνο εἴνε δυνατόν, καὶ τοῦτο πρέπει τις νὰ ἀπαιτῇ, τὸ νὰ μὴ ἴσταται τις ἐπὶ τῆς δευτέρης βαθμίδος, ὅταν δύναται νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀνωτέραν, ἀλλὰ καὶ ἀφ' ἐτέρου νὰ μὴ μεμψόμεθα ἐκεῖνον αἱ σχέσεις τοῦ ὁποίου δὲν τῷ ἐπιτρέπουσι νὰ ἀγέλθῃ τοσοῦτον ὑψηλῶς.

Καλλιτέρα εἴνε ἡ κατάστασις τῶν πολλῶν γυναικῶν, αἵτινες δὲν ἐργάζονται ἀπ' εὐθείας χάριν τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου, ἀλλ' αἵτινες εἴνε ἠναγκασμέναι ἄνευ βοηθείας καὶ ἐπικουρίας νὰ φροντίζωσι περὶ τῶν τῆς οἰκίας. Καὶ εἰς ταύτας ὀλίγος μόνον μένει χρόνος ἵνα ζῶσι μετὰ τῶν παιδῶν των· δύνανται ὅμως τοῦλάχιστον νὰ χαίρωσι βλέπουσιν τὴν ὄψιν τῶν παιδίων των, δύνανται νὰ ἔχωσιν αὐτὰ πλησίον των, νὰ συνοδεύωνται ὑπ' αὐτῶν εἰς τὸ μαγειρεῖον, εἰς τὴν ἀποθήκην, νὰ λέγωσι πρὸς αὐτὰ ἱκανῶς φιλικῶς καὶ ἀγαπητῶς λέξεις καὶ ἔκ τινος σχολῆς ὥρας καὶ τρυφερώτερον μετ' αὐτῶν νὰ ἀναστρέφονται. Ἀλλ' ὅμως ἂν καὶ ταῦτα οὕτως ἔχωσι, δὲν πρέπει νὰ περιμένη τις πολὺ οὐδ' ἐντεῦθεν. Ὅταν ἡ μήτηρ ἔχει ἀπείρους ἐργασίας, τὰ παιδίον εἴνε εἰς αὐτὴν ἐμπόδιον, αἱ ἐρωτήσεις καὶ ἀπαιτήσεις του εἴνε ἐνόχλησις καὶ βάρος· εἰς τὸ ὑπόγειον, εἰς τὴν ἀποθήκην δὲν δύναται νὰ λαμβάνῃ μεθ' ἑαυτῆς τὸ μικρόν καὶ ἂν ἀκόμη ὑποθέσω μεγίστην τὴν φυσικὴν φιλοστοργίαν, — πολὺ καλὴ ἐνταῦθα ἀνατροφή δὲν ἐπιτυγχάνεται, ἡ μήτηρ ἐνίοτε γίνεται ἀνυπόμονος, ὅταν τὸ βάρος γείνῃ μέγιστον, — τὸ ἀντρέφειν ἀπαιτεῖ χρόνον καὶ ἐλευθέρων καὶ εὐθυμῶν διάθεσιν.

Περὶ ἀνατροφῆς μόνον ἐκεῖ δύναται νὰ γείνῃ λόγος, ὅπου ἡ μήτηρ ἢ ἄλλο ἀντ' αὐτῆς πρὸς τοῦτο ὁρισθὲν πρόσωπον ἔχει καιρὸν νὰ ἀσχολῆται μετὰ τῶν παιδίων· ἐν τῇ μεσοία τάξει μέγα μέρος τῆς οἰκιακῆς ἐργασίας ἀναλαμβάνουσιν ὑπηρεταί· οἱ δὲ πλούσιοι δύνανται πάσας τὰς ἐργασίας νὰ ἐκτελῶσι δι' ὑπηρετῶν καὶ τοιουτοτρόπως νὰ κερδίζωσι χρόνον πρὸς εὐγενέστερα καὶ καλλίτερα.

Παρ' αὐτοῖς λοιπὸν μέρος τῆς τῶν παιδίων ἐπιμελείας καὶ ἀνατροφῆς ἐκτελεῖται ὑπὸ ἐμμίσθων, ἴσως εἰδικῶς πρὸς τοῦτο εἰλημμένων προσώπων, καὶ περὶ τούτων θέλω νὰ προσθέσω ἐνταῦθα λέξεις τινάς.

α') Καθόλου δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι εἰς τοὺς ὑπηρετάς πρέπει τὰ παιδία νὰ ἐμπιστεύωνται ὅσον τὸ δυνατόν ἐλάχιστον· διότι πολλάκις οὗτοι οὐδαμῶς περὶ τῶν παιδίων φροντίζουσι, τὸ παιδίον ἐρωτᾷ τρίς, τετράκις, πεντάκις

καὶ οὐδεμίαν λαμβάνει ἀπόκρισιν, τέλος ἐπιπλήττουσιν αὐτὸ βαρβάρως καὶ ἀποκρούουσι σφοδρῶς. "Αν ἐξ ἀγνοίας περιπέσῃ εἰς σφάλμα τι δὲν συμβουλεύουσιν αὐτὸ φιλικῶς, ἀλλ' ἐπιπλήττουσι δεινῶς, θέλει νὰ ἐξηγηθῇ τι καὶ καταγελῶσι «τὴν ἀνοησίαν αὐτοῦ»· πίπτει, κτυπᾷ καὶ ἡ πρώτη λέξις — ἄνευ λόγου καὶ σκέψεως εἶνε «καλὰ ἔπαθες».

"Αλλοτε πάλιν αἱ διὰ τὰ μικρὰ παιδία ὑπηρετρικὴ λέγουσι μωρὰς καὶ ἀνοήτους φλυαρίας πρὸς τὰ μικρὰ, ἀκαίρους ἀστεϊσμούς, ἐνίοτε μάλιστα διδάσκουσι τὰ παιδία ἐπίτηδες ἄτοπὰ τινα καὶ νομίζουσι θαῦμα ὅτι κατάρθωσαν μίαν τοιαύτην εὐφυΐαν. Παρὰ γηραιᾶς τινος τοιχύτης τροφῆς ἤκουσα τὰ ἐπόμενα: «Ματθίλδῃ, εἶπε εἰς τὸν κύριον ἰατρὸν πόσα σκέλη ἔχεις! — Πόσα σκέλη ἔχεις;» Τὸ δὲ παιδίον ὅπερ ἦτο μόνον ἐνὸς ἔτους καὶ ἐφέρετο ἐπὶ τῶν βραχιόνων καὶ τότε μόλις ἤρχιζε νὰ ἀρθρώνῃ συλλαβὰς τινάς, καὶ δὲν ἐγνώριζε οὔτε τί εἶνε ἰατρὸς οὔτε τί εἶνε σκέλος, ἀπήντησε «τρία», καὶ ἡ τροφὸς ἐκάγχασε, διότι ὑπῆρξε τοσοῦτον εὐφυΐας νὰ ὑπαγορεύσῃ καὶ ἐντυπώσῃ εἰς τὸ παιδίον λάθος τι.

Τῆς δὲ Ματθίλδης ἡ μεγαλητέρα θεία, ἣτις καὶ αὐτὴ ἦτο μικρὰ, ἔμαθε παρὰ τῆς τροφῆς καὶ τι ἄλλο «Ἐλενάκι, εἶπε τῷ κυρίῳ Καρόλῳ τὴν ὥραίαν σου φράσιν· «Α, τί-», καὶ τὸ παιδίον εἶπεν «ἄ, τί φλυαρῶ ἐν τούτοις διὰ πέταλον;» καὶ φυσικᾶ οὐδὲν ἐνόησε ἐξ ὧν ἔλεγεν, ἀλλ' ἡ τροφὸς ὑπερηφανεύθη πολὺ διὰ τὴν εὐφυΐαν τῆς ταύτης.

β') Ἐπειδὴ ὅμως δὲν δύναται τις νὰ ἐκτελῇ ἰδιοχείρως πάντα, πρέπει νὰ ἐπιτρέπῃ τὴν ἐπιμέλειαν ἄλλων πραγμάτων εἰς τοὺς μισθωτοὺς, αὐτὸς δὲ νὰ μένῃ πλησίον τῶν τέκνων του.

Μήτηρ τις ἔλεγεν «Δὲν θὰ ἀφήσω εἰς ἄλλον τὴν κλίνην τοῦ παιδίου μου· στρώνω ἡ ἰδία, οὕτως ἐποιοῦν μέχρι σήμερον καὶ οὕτω θέλω ἐξακολουθήσει καὶ τοῦ λοιποῦ. Ἀφοῦ τὸ παιδίον ἐγεννήθη, οὐδεὶς ξένος ἤψατο τῆς κλίνης».

«Κάλλιστα σκέπτεσθε, ἀγαπητὴ μήτηρ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ φρονίμως· ἀκριβῶς τοῦναντίον θὰ ἦτο τὸ ὀρθόν· ὥς στρώνῃ ἡ ὑπηρετρία τὴν κλίνην τοῦ παιδίου καὶ σὺ παίζῃ μετ' αὐτοῦ. Μὴ πλῦνε τὰς περικνημίδας καὶ μὴ σιδερώωνε τὰ ἐνδύματα αὐτοῦ, ἐν ᾧ χρόνῳ ἡ ὑπηρετρία παίζει ἐν τῷ κήπῳ μετὰ τοῦ κορασίου σου· μᾶλλον δὲ ὥς κάμνῃ ἐκείνη τὰς οἰκιακὰς ἐργασίας, καὶ σὺ μετὰ τῆς κόρης σου χόρευε, τρέχε, πῆδᾳ, ψάλλε, κόπτε δι' αὐτὴν ἄνθη, πλέκε δι' αὐτὴν στέφανον ἐκ τούτων.

Πᾶσαν ἄλλην ἐργασίαν προτιμότερον νὰ ἐγκαταλείπῃς ἢ τὴν τῶν παιδίων ἀνατροφὴν.

γ') Ἄλλ' ἐν ὅμως κατ' ἐξοχὴν ἐπεθύμουν νὰ παρατηρήσω· ἡ κυρίως, ἡ μήτηρ ἔχει (συνήθως) καὶ ἄλλας ἐργασίας καὶ ὅχι μόνον τὴν ἀνατροφὴν παιδίων, καὶ τὰς ἄλλας ταύτας ἐργασίας δὲν πρέπει νὰ παραμελῇ. Εὐκόλως λέγεται, «ἡ μήτηρ δὲν δύναται νὰ ἀφίγῃ τὰ παιδία τῆς μακρὰν αὐτῆς» φαίνεται δὲ ὀρθότερον τοῦτο «ὁ περιορισμὸς τῆς μητρὸς εἶνε νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς τὰ παιδία

της, νὰ θυσιάσῃ ἑαυτὴν χάριν αὐτῶν, ἀλλὰ δὲν εἶνε καὶ σοφόν. Τοῦτο θὰ ἦτο παράδοξός τις προορισμός! Ἡ μήτηρ θυσιάζεται χάριν τῶν παιδίων της, ταῦτα χάριν τῶν ἐγγόνων, καὶ οὗτοι χάριν τῶν ἑπειτα ἐγγόνων, καὶ οὕτω θὰ ἦτο ὁ βίος τῆς ἀνθρωπότητος ἄλυτος θυσιῶν· ἡ δὲ ἀνθρώπινος ὑπαρξίς θὰ ἦτο οὐχὶ πλέον χαρὰ, ἀπόλαυσις, εὐτυχία ἀλλὰ συνεχὴς θυσία.

Οἱ πλούτιοι, δυνάμενοι νὰ κανονίσωσι τὸν βίον των κατὰ βούλησιν πράττουσι κάλλιστα παραλαμβάνοντες παρ' ἑαυτοῖς μεμορφωμένην τροφὸν, ἣτις ἀναλαμβάνει μέρος τῆς ἐπιμελείας, — προσεβηκυῖάν τινα ἢ καὶ χήραν νέαν, ἣτις εἶνε πρᾶεος καὶ ἱλαροῦ χαρακτῆρος, συνδέει ἀπλότητα καὶ καθαρὸν βλέμμα, καὶ ἐν τοῖς ἑαυτῆς τρόποις ἔχει τι ἥσυχον καὶ καθεστηκός. Ποτὲ ὁμως δὲν πρέπει νὰ μεταχειρίζηται τις πρὸς τοῦτο νέα κοράσιον, ὣν ἡ ἀνατροφή δὲν συνεπληρώθη. Ὅταν εὖρῃς τοιαύτην καλὴν τροφὸν, παραχώρει εἰς αὐτὴν σεβαστὴν θέσιν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ (ἐνιαχοῦ μετχειρίζονται αὐτὴν ὡς θεῖαν) καὶ ἀντάμειβε πλουσίως, διότι αὕτη ἀνέλαβε μέρος τῆς σπουδαιότητος ἐργασίας σου.

Ἐκαστος ἀνθρώπος τελικὸν σκοπὸν ἔχει τὸ ἴδιόν του ἄτομον, ἕκαστος ἐπλάσθη ὅπως ἀπολαύσῃ τοῦ βίου ἀνέτως καὶ εὐθύμως· τῆς δ' ἀπολαύσεως ταύτης δὲν πρέπει οὐδ' ἡ μήτηρ νὰ στερηθῇ. Ἄν περὶ τῶν παιδίων της φροντίζῃ τροφὸς, δύναται δι' ἀναγνώσεων νὰ μόρφωνῃ τὸ πνεῦμά της καὶ νὰ θερμαίνῃ τὴν καρδίαν της, νὰ ὑψοῦται διὰ τῆς μουσικῆς, μετὰ τοῦ ἀνδρός ἐν τῷ κύκλῳ τῶν φίλων καὶ συγγενῶν, νὰ ἔχῃ εὐγενῆ συναναστροφὴν, νὰ ἐπιθεωρῇ τὰ τῆς οἰκίας, καὶ ὑπολείπεται αὐτῇ ἀκόμη ἄρκετὸς χρόνος ἵνα ἐξέρχεται εἰς περίπατον μετὰ τῶν παιδίων της, παίζει μετ' αὐτῶν, διηγῆται πρὸς αὐτά, ἀποκρίνεται εἰς τὰς ἐρωτήσεις των, καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ ζῇ προσφιλέστατα μετ' αὐτῶν, ἐνεργεῖ ἐπὶ τῆς καρδίας των πρὸς ἐξευγένισιν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τοῦ πνεύματος πρὸς διδασκαλίαν καὶ μόρφωσιν των.

Λέγουσι πρὸς τούτοις: «Τὸ δωμάτιον τῶν παιδίων πρέπει νὰ εἶνε ἡ διηνεκῆς διαμονὴ τῆς μητρὸς, τὸ ἴδιον αὐτῆς δωμάτιον.» Μάλιστα, ἐκεῖ αὕτη ὀφείλει νὰ αἰσθάνεται ἑαυτὴν εὐτυχῇ, ἐκεῖ νὰ διάγῃ τὰς εὐδαιμονεστάτας ὥρας της, ἐκεῖ νὰ τελῇ τὸ τρισόλβιον αὐτῆς ἔργον. Ἐν τοῖς τέκνοις αὐτῆς θὰ ἐξακολουθήσῃ ζῶσα ἐπὶ τῆς γῆς. Πᾶν ἀγαθόν, πᾶν εὐγενές, ὅπερ ταῦτα παρ' αὐτῆς μακθάνουσι, θὰ μεταφυτεύσωσιν αὐτὸ ἐπὶ τοὺς ἀπογόνους των, τὸ δωμάτιον τῶν παιδίων εἶνε ὁ κάλλιστος τῆς ἐργασίας τῆς μητρὸς ἀγρὸς, ἀλλὰ — ἡ ἰδίᾳ αὐτῆς διαμονή; — οὐχὶ δὲν πρέπει νὰ εἶνε τὸ τῶν παιδίων δωμάτιον! Ἡ παρουσία τῶν μικρῶν παιδίων, ὅταν αἱ γονεῖς ἔχωσιν ἐπίσκεψιν, ἔχει πολλὰ τὰ ἄτοπα. Οἱ ξένοι ἐνοχλοῦνται διὰ τῶν ἐρωτήσεων καὶ παιγνίων τῶν μικρῶν, συστέλλονται πολλάκις νὰ ἐκφράσωσι τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, δυσχεραστοῦνται ἐκ τῆς ἀνησυχίας καὶ διατίθενται ἀηδῶς. Ἐξαιρῶ βεβαίως ἐκείνους, οἵτινες θεωροῦσιν ἀπρεπὲς τὸ νὰ μὴ ἀφιερῶσιν τις χάριν αὐτῶν ἡμίσειαν τοῦλάχιστον ὥραν. Προσέτι ὅς μὴ ἀπατώμεθα, ὅταν οἱ ἐπισκεπτόμε-

νοι λέγωσιν αἶ, ἄφατε ἡσυχον τὸ προσφιλές παιδίον! μὴ θέλετε νὰ ἀπομακρύνητε αὐτὸ ἐντεῦθεν! Ἀρεσκόμεθα πολὺ εἰς τὸν μικρὸν τῶν παιδίων θόρον». Ταῦτα εἶνε ὠραῖαι ἐκφράσεις, ἀλλ' οὐδεὶς ἐν τῇ συνδιαλέξει ταράσσεται εὐχαρίστως.

Καὶ ἡ μήτηρ εὐρίσκεται εἰς λίαν δυσάρεστον θέσιν. Συνεχῶς ἡ προσοχή της εἶνε διττοημένη, καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ μὲν εἶναι ἐστραμμένη πρὸς τὰ παιδιά, κατὰ δὲ τὸ ἄλλο ἥμισυ πρὸς τοὺς ξένους· ἐκεῖνα πρέπει νὰ καθήσυχάζῃ, νὰ προφυλάττῃ πᾶσαν μεγαλόφωνον ἐκφράσιν, νὰ ἀποκρίνηται εἰς ἐρωτήσεις, ἐνδεχομένας ἐριδίας καὶ φιλονεικίας αὐτῶν νὰ προλαμβάνῃ ἐν τῇ γενέσει των καὶ ὁμῶς νὰ στρέφῃ καὶ τὴν προσοχήν της πρὸς τοὺς ξένους, τὴν ὁποίαν οὗτοι βεβαίως δικαιοῦνται νὰ ἀπαιτῶσι. Πῶς λοιπὸν ἡ μήτηρ θὰ δυνήθῃ νὰ συμβιβάσῃ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν παιδίων της πρὸς τὸ καθήκον τοῦ εὐπρεποῦς; Τέλος τὰ παιδιά, — καὶ αὐτὰ — δυσχεραίνουν ἐπὶ τούτῳ. Εἰς τὰς ἐρωτήσεις των ἀπαντᾷ ἡ μήτηρ μόνον κατὰ τὸ ἥμισυ· νὰ γελῶσι, νὰ πηδῶσι, νὰ φωνάζωσι δὲν ἐπιτρέπεται εἰς αὐτὰ, ὀφείλουσι νὰ εἶνε ἀπολύτως ἡσυχὰ καὶ νὰ διέχωσι κοσμίως· καὶ ὁμῶς παρὰβλέπονται τότε ἄρκεται ἀταξίαι αὐτῶν, ὥς ἡ μήτηρ ἐπ' οὐδενὶ ὄρφι μέχρι τοῦδε ἐπέτρεψεν, καὶ τοῦτο ἀναγκάζεται ἤδη νὰ πράττῃ, ἵνα μὴ μὲνῶσιν ἡσυχὰ, ἵνα μὴ μεγάλαι κραυγαὶ ἐγερθῶσι. Καὶ ὅταν μεγαλώσωσι καὶ ἤδη ἄρχωνται νὰ ἐνοῶσιν τινὰ τῶν λεγομένων, καὶ τοῦτο δὲν τὰ ὠφελεῖ. Τίς δύναται νὰ ἀποδείξῃ πόσων ἐσφαλμένων παραστάσεων καὶ βλαβερῶν γνωμῶν ἡ πηγὴ εἶνε ἡ ἀκρόασις κακῶς ἐννοηθέντων διαλόγων; Ἄφινε λοιπὸν τὰ παιδιά εὐθυμὰ καὶ περιχαρῇ νὰ παίζωσιν ἐν τῷ δωματίῳ αὐτῶν καὶ πορεύθητι μετὰ τῶν ἐπισκεπτομένων εἰς τὴν αἴθουσαν· ἐν τούτοις ἀμφοτέρω τὰ μέρη θὰ εὐχαριστηθῶσι περισσότερον.

δ') Τὸ ἀνατρέφειν δὲν εἶνε εὐκόλον, ἀπαιτεῖ ἐντασιν τῶν δυνάμεων, καταπονεῖ αὐτὰς, διὰ τοῦτο ἀνάγκη καὶ ἡ μήτηρ νὰ ἔχῃ τὰς ὥρας τῆς ἡσυχίας καὶ ἀνέσεώς της· δὲν πρέπει νὰ καταναλώσῃ τάχιστα τὰς δυνάμεις της, ἀλλὰ νὰ προφυλάττῃ αὐτὰς διὰ τὰ μέλλοντα καὶ τὰς ἡμέρας καὶ τὰς νύκτας, ὅτε θὰ εἶνε ἀναγκαιότεραι καὶ μείζονος ὠφελείας ἢ ἐν τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ. Ἄν καταναλώσῃ τὰς δυνάμεις της, ὅτε τὰ παιδιά ὑγιαίνουν, τί θὰ κάμῃ, ὅταν ἀσθενήσωσι; ὅταν θὰ ὀφείλῃ νὰ ἀγρυπνῇ παρὰ τὴν κλίνην αὐτῶν; Ἄν καταστῇ τοσοῦτον εὐερέθιστος τὰ νεῦρα, ὥστε νὰ προσβάλληται διὰ τοῦ ἐλαχίστου, στενοχωρῆται, ἐρεθίζεται, τί ἐκ τούτων θὰ ὠφεληθῶσι τὰ παιδιά; τίς θὰ ἐπιμεληθῇ ἀπὸ τοῦδε αὐτῶν, ἂν ἡ μήτηρ δὲν δύναται οὐδαμῶς πλέον νὰ εἶνε πέριξ τῶν ἀγαπητῶν της; Λοιπὸν φειδῶ! Οὐ μόνον ἐν τῷ συμφέροντι τῶν παιδίων, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ τοῦ ἀνδρός, τῶν συγγενῶν, τῶν φίλων καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτῆς κεῖται τοῦτο! Καὶ ἡ μήτηρ ζῇ χάριν ἑαυτῆς ἐν τῷ κόσμῳ.

ε') Γενικὴ ἀρχὴ ἔστω: ὀφείλει νὰ ἀνατρέφῃ, ὅστις κάλλιστα ἐννοεῖ τοῦτο,

Ἄν ἡ μήτηρ ἐννοῇ ὅτι εἶνε λίαν ἀξιοθαυμάση (ἢ ἐντιμος φίλος, δηλοῦ αὐτῇ τοῦτο), ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐκτελέσῃ τὰ καθήκοντα αὐτῆς, νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὰς παρακλητικὰς, ἢ στενοχωρούσας, ἢ κολακευτικὰς πιέσεις τῶν τέκνων τῆς, ἢ ἂν δὲν δύναται νὰ ὑποφέρῃ τὸν ζωηρὸν τῶν παιδίων βίον, ἂν εἶνε νευρική, πάσχει κεφαλαλγίαν, καρδιακὸν νόσημα, τότε ἂς ἀφήσῃ τὸ ἔργον τῆς ἀνατροφῆς εἰς ἄλλας χεῖρας. Ἐν τοιαύταις περιστάσεσι πρέπει ἡ μήτηρ νὰ εὐχαριστῇται ἔχουσα παρ' ἐαυτῇ τὰ παιδία εἰς τὸ πρόγευμα, τὸ ἄριστον καὶ τὸ δεῖπνον (ὅποτε ταῦτα εἶνε ὅλως ἀπασχολημένα περὶ τὸ ἐσθίειν), νὰ πηγαίνῃ ἐνίοτε μετ' αὐτῶν εἰς περίπατον, νὰ ὁμιλῇ πρὸς αὐτὰ, νὰ παίζῃ μετ' αὐτῶν, καὶ νὰ παρέχῃ αὐτοῖς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν ἡδονήν· ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ μένῃ πλησίον τῶν παιδίων ἐπὶ τοσοῦτον, ἕως οὗ ταῦτα ἀποβῶνιν εἰς αὐτὴν ὀχληρά, καὶ τὴν κυρίως ἀνατροφὴν ἀνάγκη νὰ ἀναλάβῃ ἕτερός τις.

Γνωρίζω κυρίαν τινά, ἥτις ὅταν τὸ καρχασιὸν τῆς ἐγάλα μεγάλως, ἢ (παίζον μετ' αὐτὴν τὴν κούκλαν του) ἐφώνηζε πολὺ, ἐκλείεν αὐτὸ εἰς ἀποκεχωρισμένον, στενὸν γραφεῖον, ὅπου ἄλλως οὐδεὶς διέμενε πλειότερον τοῦ ἀπολύτως ἀναγκαίου χρόνου· ἐποίει δὲ τοῦτο ἡ κυρία, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ θόρυβον, καὶ δὲν ἤξευρε διὰ τίνος ἄλλου μέσου ἠδύνατο ν' ἀπαλλαγῇ. Τοῦτο ὅμως ἦτο σκληρὸν, καὶ ἐβλάψε πολὺ τὸ δυστυχὲς παιδίον. Ὅστις δὲν δύναται νὰ ἀναλάβῃ καὶ ἐκτελῇ τὴν ἀνατροφὴν τῶν παιδίων του μετὰ χαρᾶς καὶ ἡδονῆς καὶ μόνον πιεζόμενος ἀνέχεται περὶ ἐαυτὸν παιδία, δὲν πρέπει νὰ περιμένῃ οὐδέποτε χρυσοῦς καρπούς. Ἀλλ' ἂν ἡ μήτηρ εὐθυμὸν καὶ παιδικὴν φύσιν ἔχῃ, δὲν ἐνοχλεῖται δὲ οὔτε ὑπὸ κεφαλαλγίας, οὔτε καρδιακοῦ νοσήματος, καὶ ἂν εἶνε ὑγιής, τότε πρέπει νὰ εἰσέρχεται εἰς τὸ τῶν παιδίων δωμάτιον, εἰς τὸ βασίλειόν τῆς, εἰς τὸν τῆς καλλιεργείας ἀγρὸν τῆς, εἰς τὸν οὐρανὸν τῆς.

Ο ΑΠΕΞΗΡΑΜΕΝΟΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ

ΕΔΜΟΝΔΟΥ ΑΜΦΟΥ

ΙΒ' *

Τὸ πρῶτον δεῖπνον τοῦ ἀναστάντος.

Ὁ ἄγγελος δὲν ὁ Λέων ἐξαπέστειλεν εἰς τὴν ἐξοχὴν ἵνα καλέσῃ τὴν Κλημεντίναν καὶ τὴν Θεάν τῆς, δὲν ἠδύνατο νὰ φθάσῃ πρὸ τῆς ἐσδόμης ὥρας. Ἐὰν δ' ὑποθέσωμεν ὅτι εὔρεν αὐτὰς περὶ τὴν τράπεζαν, καὶ ὅτι ἐπετάχυναν

* Ἰδ. σελ. 549, 643, 712, 97, 886.